

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol

Cyngor Dinas Casnewydd

Cyhoeddwyd: Gorffennaf 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1411A2019-20

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol hwn ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Gareth Jones, Allison Rees a Non Jenkins dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynol ar y llywodraeth a chaiff ei benodi gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i llywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn ceisio darparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus a thrwy wneud hynny, feithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19	4
Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus	4
Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella	4
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19	6

Atodiadau

Atodiad 1 – Statws yr adroddiad	15
Atodiad 2 – Llythyr Archwilio Blynnyddol	16
Atodiad 3 – Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19	19

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19

- 1 I benderfynu ar ystod a natur y gwaith y byddem yn ei wneud yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom ystyried faint yr ydym yn ei wybod eisoes o'r holl waith archwilio ac arolygu blaenorol ac o ffynonellau gwybodaeth eraill, gan gynnwys dulliau adolygu a gwerthuso Cyngor Dinas Casnewydd (y Cyngor) ei hun. Ar gyfer 2018-19, gwnaed gwaith asesu gwelliant, prosiect asesu risg a sicrwydd, a gwaith ar y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ym mhob cyngor. Mewn rhai cynghorau, gwnaethom ni ategu'r gwaith hwn ag archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2018-19.
- 2 Mae'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blyneddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, wedi'i nodi yn [Arddangosyn 2](#).

Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus

- 3 Yn seiliedig ar y gwaith, ac yn gyfyngedig i'r gwaith, a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, cred yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2019-20.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

- 4 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na byddem yn dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
  - wneud cynigion ar gyfer gwella – os gwneir cynigion i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn gwirio yr hyn sy'n digwydd;
  - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os gwneir argymhelliad ffurfiol, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
  - cynnal arolygiad arbennig, cyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
  - argymhell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.

- 5 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, rydym ni wedi gwneud nifer o gynigion ar gyfer gwella ac ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd o'i gymharu â'r cynigion hyn ac argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol (**Atodiad 3**) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Disgrifiad o'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, pan fo hynny'n berthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Mawrth 2019	<p>Aseiad Risg a Sicrwydd</p> <p>Prosiect i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau; • rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwelliannau parhaus; a • gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu amcanion llesiant a chymryd camau i'w cyrraedd. 	<p>Yn deillio o'r prosiect hwn, nodwyd gennym y pynciau canlynol i'w cynnwys yn ein Cynllun Archwilio yn y Cyngor ar gyfer 2019-20:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adolygu dull y Cyngor o ymwreiddio ei gynlluniau Corfforaethol a Llesiant. Byddwn yn cyflawni gwaith o ran cefnogi'r Cyngor i ymwreiddio ei Gynllun Corfforaethol a'i Gynllun Llesiant a'r byrddau sylfaenol. • adolygiad dilynol o'r Gwasanaeth Adnoddau Cyfrannol. Bydd yr adolygiad hwn yn dilyn argymhellion a wnaed gan yr Archwilydd Cyffredinol yn ei adroddiad adolygu'r Gwasanaeth Adnoddau Cyfrannol yn 2015. Caiff yr adolygiad ei gynnal yn y pedwar cyngor lleol sy'n aelod o'r Gwasanaeth Adnoddau Cyfrannol. • adolygiad o Gynaliadwyedd Ariannol y Cyngor. Prosiect sy'n gyffredin i'r holl gynghorau lleol a fydd yn asesu cynaliadwyedd ariannol yn sgil yr her bresennol a'r hyn y disgwylir yn y dyfodol. 	Amherthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Mawrth 2019	<p>Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015</p> <p>Archwilio i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd y camau o gynnal ein sylw ar adfywio canol y ddinas i fod yn un o ddinasoedd blaenaf y DU i gyflawni'r amcan llesiant canlynol:</p> <p>I hybu twf economaidd ac adfywio wrth ddiogelu'r amgylchedd.</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>Wrth iddo fynd ati i adfywio canol y ddinas, mae gan y Cyngor lawer o enghreifftiau cadarnhaol o'r ffordd y mae wedi ystyried yr egwyddor datblygu cynaliadwy. Serch hynny, mae'r Cyngor yn cydnabod bod mwy i'w wneud i sicrhau bod pob un o'r pum ffordd o weithio'n cael eu hymgorffori'n gyson ar draws pob rhan o'i uchelgais i adfywio canol y ddinas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae'r Cyngor wedi amlinellu ei weledigaeth i adfywio canol y ddinas dros gyfnod o ddeng mlynedd. Mae'r Cyngor yn bwriadu diweddarau ei Strategaeth Twf Economaidd a bydd hyn yn gyfle i ymestyn y weledigaeth i'r tymor hirach. • mae'r Cyngor yn defnyddio data i wella ei ddealltwriaeth o atal, ond mae angen i'r Cyngor nodi'n gliriach sut y gall ei amcanion amgylcheddol ar gyfer canol y ddinas sicrhau buddion hirdymor. • mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd o ran sefydlu dull integredig i fynd i'r afael â'r cam hwn. Fodd bynnag, byddai modd gwella hyn ymhellach drwy ddatblygu dealltwriaeth gyson o integreiddio ar draws y Cyngor. • wrth i fforymau cydweithredol y Cyngor esblygu, bydd yn bwysig bod y Cyngor yn egluro swyddogaethau'r fforymau hyn o ran cefnogi ei uchelgais i adfywio (canol y ddinas). • ceir nifer o enghreifftiau da o gynnwys yn y cam hwn, ond mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo adeiladu ar y dulliau a ddefnyddir ganddo i sicrhau bod modd i'r holl ddinasyddion a rhanddeiliaid ddylanwadu ar broses benderfynu'r Cyngor. 	<p>Ni wnaethom unrhyw gynigion ar gyfer gwella yn yr adroddiad o archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, ond fe wnaethom amlygu meysydd i'w datblygu y mae'r Cyngor yn bwriadu gweithredu arnynt.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Rhagfyr 2018	<p>Llythyr Archwilio Blynyddol 2017-18 Llythyr yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol ar gael yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae Cyngor Dinas Casnewydd a Grŵp Cyngor Dinas Casnewydd wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau. • Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor a'r Grŵp drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau, ond mae'r Cyngor yn parhau i wynebu heriau ariannol sylweddol. • Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2017-18 neu systemau ariannol allweddol. 	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Chwefror 2019	<p>Adolygiad dilynol o'r Gwasanaeth Gwastraff</p> <p>Gweithredodd y prosiect hwn ar gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'r cynigion ar gyfer gwella a wnaed yn ein Hadolygiad o Reoli Gwastraff ym mis Awst 2016.</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>Mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd o ran mynd i'r afael â rhai o'n cynigion ar gyfer gwella, ond nid oes ganddo ddigon o gyfeiriad strategol o hyd i sicrhau canlyniadau gwell cynaliadwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae'r Cyngor yn gwella ei drefniadau llywodraethu ar gyfer ei wasanaeth gwastraff; • nid oes gan y Cyngor strategaeth wastraff hirdymor eto ar gyfer ei wasanaeth gwastraff; • mae'r Cyngor wedi gwneud gwelliannau sylweddol i'r gwaith o reoli perfformiad ei gontractau gwastraff ac ailgylchu; ac • nid yw trefniadau'r Cyngor ar gyfer adolygu a monitro ei gynnydd o ran mynd i'r afael â'n cynigion ar gyfer gwella yn darparu digon o drosolwg. 	<p>Dim.</p> <p>Er nad yw'r adroddiad dilynol yn cynnwys unrhyw gynigion ar gyfer gwella, mae'r adroddiad yn nodi bod angen i'r Cyngor gadarnhau ei strategaeth wastraff yn derfynol er mwyn galluogi gwell canlyniadau o ran rheoli gwastraff.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Tachwedd 2018	<p>Adolygiad Thematig: Safbwynt defnyddwyr gwasanaethau</p> <p>Canolbwyntiodd yr adolygiad hwn ar brofiadau rhieni sy'n defnyddio sesiynau iaith a Chwarae Dechrau'n Deg a'r dosbarthiadau meithrin sgiliau rhianta. Ceisiodd yr adolygiad gael dirnadaeth o brofiadau rhieni i ateb y cwestiwn 'A yw anghenion, profiadau a dyheadau defnyddwyr gwasanaethau yn llywio cynllun a chyflawniad gwasanaethau i ddiwallu eu hanghenion yn well?'</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>Mae'r rhieni'n fodlon iawn ar y cyfan â rhaglenni iaith a Chwarae a Magu Plant Dechrau'n Deg, ond gallai'r Cyngor wneud defnydd mwy systematig o farn y rhieni wrth gynllunio a gwella gwasanaethau:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae'r Cyngor yn dylunio'r gwasanaethau'n effeithiol i fodloni anghenion rhieni, ond ceir cyfleoedd pellach iddo ddeall eu barn yn well a gweithredu yn sgil y farn honno; • gall rhieni ddefnyddio'r gwasanaethau'n rhwydd, ond mae rhai rhwystrau'n bodoli; • mae'r rhieni'n fodlon iawn ar y cyfan ag ansawdd y gwasanaethau y maent yn eu defnyddio; ac • mae'r cyfathrebu rhwng y rhieni a staff lleoliadau Dechrau'n Deg yn dda, ond gallai'r Cyngor wneud mwy i ddefnyddio barn y rhieni mewn modd systematig i wella'r rhaglenni. 	<p>C1 Er mwyn cynyddu nifer y teuluoedd cymwys sy'n defnyddio ac yn elwa ar raglen Dechrau'n Deg, dylai'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod y polisi diffyg presenoldeb yn cael ei adolygu er mwyn sicrhau ei fod yn gyson â pholisïau diogelu ehangach y Cyngor; a • sicrhau ei fod yn defnyddio'i ddadansoddiad o ddiffyg presenoldeb i sicrhau presenoldeb gwell. <p>C2 Er mwyn sicrhau y gall y Cyngor ddangos bod rhieni a phlant yn cael y budd a fwriedir o'r rhaglen Dechrau'n Deg, dylai'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nodi'n glir canlyniadau a fwriedir i rieni yn ogystal â phlant; a • monitro ac adrodd wrth aelodau etholedig ar y canlyniadau a gyflawnir gan rieni yn ogystal â phlant. <p>C3 Er mwyn sicrhau dealltwriaeth fwy effeithiol o farn rhieni, dylai'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adolygu ei arolygon rhieni er mwyn sicrhau bod yr un wybodaeth yn cael ei chasglu o'r holl leoliadau. Dylai'r wybodaeth a gesglir fod yn berthnasol ac yn ddefnyddiol er mwyn helpu i sicrhau bod y rhaglen yn bodloni anghenion a dyheadau rhieni, er enghraifft, bodlonrwydd rhieni, amseriad a lleoliad y sesiynau. • adolygu cwestiynau'r arolwg gyda rhieni sy'n siarad iaith arall ar wahân i Gymraeg neu Saesneg fel iaith gyntaf, er mwyn sicrhau bod yr holl rieni'n gallu rhoi adborth deallus.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Mehefin 2019	<p>Trefniadau Diogelu Corfforaethol</p> <p>Adolygu effeithiolrwydd trefniadau diogelu corfforaethol gan barhau â'r astudiaeth a gynhaliwyd eisoes gan yr Archwilydd Cyffredinol yn y maes hwn.</p> <p><u>Copi o adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol</u></p>	<p>Mae'r Cyngor wedi gweithredu ar ein holl argymhellion blaenorol a'n cynigion blaenorol ar gyfer gwella; fodd bynnag, mae agweddau ar rai yn dal heb gael sylw llawn.</p>	<p>Nododd ein hadolygiad nad yw'r Cyngor wedi rhoi sylw llawn i'r argymhellion cenedlaethol blaenorol canlynol:</p> <p>A3 Cryfhau trefniadau recriwtio staff a gwirfoddolwyr yn ddiogel trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> sicrhau bod gwiriadau'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd a chydymffurfiaeth â pholisïau recriwtio diogel yn cynnwys yr holl wasanaethau sy'n dod i gysylltiad â phlant; creu system cydymffurfio gorfforaethol integredig i gofnodi a monitro lefelau cydymffurfio ar wiriadau'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd; a ei gwneud yn ofynnol i sicrhau arferion recriwtio diogel ymhlith partneriaid yn y trydydd sector a gwirfoddolwyr sy'n darparu gwasanaethau y mae'r cyngor wedi'u comisiynu a/neu eu defnyddio, sydd wedi'u hategu gan gontract neu gytundeb lefel gwasanaeth. <p>A4 Sicrhau bod yr holl staff, aelodau a phartneriaid perthnasol yn deall eu cyfrifoldebau diogelu trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> sicrhau bod hyfforddiant diogelu yn orfodol a bod yr orfodaeth yn ymestyn i holl feysydd gwasanaeth perthnasol y cyngor, a'i fod wedi'i gynnwys yn sylfaenol ar raglenni ymsefydlu; creu system y gorfforaeth gyfan o nodi, tracio a monitro cydymffurfiaeth o ran dilyn hyfforddiant diogelu ym mhob adran y cyngor, aelodau etholedig, ysgolion, llywodraethwyr a gwirfoddolwyr; a ei gwneud yn ofynnol i staff perthnasol mewn sefydliadau partner sydd wedi'u comisiynu i weithio ar ran y cyngor wrth ddarparu gwasanaethau i blant a phobl ifanc ddilyn hyfforddiant diogelu.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
			<p>A6 Gwella atebolrwydd ar gyfer diogelu corfforaethol trwy adrodd yn rheolaidd am sicrwydd a materion diogelu i'r pwyllgor(au) craffu o'u cymharu â chyfres gytbwys o wybodaeth am berfformiad y cyngor cyfan sy'n ymdrin â:</p> <ul style="list-style-type: none"> • meincnodi a chymharu ag eraill; • casgliadau adolygiadau archwilio/arolygu mewnol ac allanol; • data perfformiad y gwasanaeth; • data personél allweddol fel hyfforddiant diogelu a gwiriadau recriwtio y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd; a • pherfformiad contractwyr a gwasanaethau a gomisiynwyd o ran cydymffurfio â chyfrifoldebau diogelu y cyngor.
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Gorffennaf 2018	<p>Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r cynllun gwella blynyddol</p> <p>Adolygiad o gynlluniau cyhoeddedig y Cyngor ar gyfer cyflawni amcanion gwella.</p>	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliant.	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Tachwedd 2018	<p>Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r asesiad blynyddol o berfformiad</p> <p>Adolygiad o asesiad cyhoeddiedig o berfformiad y Cyngor.</p>	<p>Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.</p>	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Adolygiadau gan gyrrff arolygu a rheoleiddio			
Ionawr 2019	<p>Estyn</p> <p><u>Adroddiad Arolygu Gwasanaethau Addysg Llywodraeth Leol</u></p>	<p>Crynodeb</p> <p>At ei gilydd, mae llawer o ddisgyblion yng Nghasnewydd yn gwneud cynnydd cryf yn ystod eu cyfnod yn yr ysgol gynradd, ond mae cynnydd disgyblion yn rhy amrywiol ar draws sectorau eraill ac mewn ysgolion uwchradd yn benodol. Mae cymorth yr awdurdod lleol ar gyfer disgyblion y mae Cymraeg neu Saesneg yn iaith ychwanegol iddynt yn effeithiol iawn, ac mae bron pob un o'r disgyblion sy'n derbyn cymorth iaith yn y tymor hir yn cyflawni cystal â'u cyfoedion.</p> <p>Mae swyddogion yn adnabod eu hysgolion yn dda ac mae ganddynt bartneriaethau cryf gydag ysgolion unigol. Mae'r rhain yn gefnogol ond hefyd yn gadarn a heriol. Mae'r gwasanaethau gwella ysgolion a ddarperir mewn partneriaeth gan yr awdurdod lleol a'r consortiwm rhanbarthol, sef y Gwasanaeth Cyflawni Addysg, yn gweithio'n dda i gefnogi a herio ysgolion cynradd i wella. Fodd bynnag, prin yw'r effaith a gafodd y gwasanaethau wrth hyrwyddo gwelliant mewn lleiafrif o ysgolion uwchradd sy'n destun pryder.</p> <p>Ceir strategaethau effeithiol i gynorthwyo pobl ifanc sydd mewn perygl o adael addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant, ond nid yw'r ddarpariaeth i gynorthwyo disgyblion sy'n gymwys am brydau ysgol am ddim yn cynnwys cynllun cydlynus. Mae'r ddarpariaeth i wella presenoldeb a lleihau gwaharddiadau yn bwrsol ac mae bron pob un o'r ysgolion yn cymhwyso strategaethau cytûn yn gyson. Mae gan yr awdurdod lleol weledigaeth glir ar gyfer datblygu technolegau digidol yn y tymor hir a strategaeth briodol i hyrwyddo'r rhain ar draws ei wasanaethau, gan gynnwys ysgolion.</p> <p>Mae gan uwch aelodau etholedig a swyddogion weledigaeth glir a disgwyliadau uchel o ddeilliannau ar gyfer plant a phobl ifanc. Fodd bynnag, mae ansawdd prosesau hunanwerthuso ar bob lefel yn y gwasanaeth addysg yn rhy amrywiol. Mae arweinwyr yn ymateb yn briodol i bwysau ariannol allweddol, ac maent yn hyblyg yn eu dull o gyflawni blaenoriaethau.</p>	<p>Gwnaeth Estyn bum argymhelliad:</p> <p>A1 Gwella perfformiad cyffredinol ysgolion uwchradd.</p> <p>A2 Sefydlu strategaeth gydlynus ar draws yr holl wasanaethau perthnasol i wella deilliannau disgyblion sy'n gymwys am brydau ysgol am ddim.</p> <p>A3 Sicrhau bod gweithgareddau hunanwerthuso yn canolbwyntio ar yr effaith a gaiff gwasanaethau ar ddeilliannau, a'u gwerth am arian.</p> <p>A4 Cryfhau cyfleoedd ar lefel awdurdod lleol i blant a phobl ifanc ddylanwadu ar benderfyniadau sy'n effeithio arny'n nhw.</p> <p>A5 Cyflwyno'r cynlluniau strategol i ddatblygu addysg cyfrwng Cymraeg ymhellach.</p>

Atodiad 1

Statws yr adroddiad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir yn gynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau.'

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried y tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn llunio'r adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 y Mesur, trwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) a yw'n credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a gaiff eu hadrodd i'r awdurdod a Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Gweithgaredd ategol pwysig i'r Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Llythyr Archwilio Blynyddol

24 Cathedral Road / 24 Heol y Gadeirlan
Cardiff / Caerdydd
CF11 9LJ

Tel / Ffôn: 029 2032 0500

Fax / Ffacs: 029 2032 0600

Textphone / Ffôn testun: 029 2032 0660

info@audit.wales / post@archwilio.cymru

www.audit.wales / www.archwilio.cymru

Please contact us in Welsh or English.

Cysylltwch â ni'n Gymraeg neu'n Saesneg.

Mr. Will Godfrey
Prif Weithredwr
Cyngor Dinas Casnewydd
Canolfan Ddinesig
Heol Godfrey
Casnewydd
NP20 4UR

Cyfeirnod: 961A2018-19

Dyddiad cyhoeddi: 4 Rhagfyr 2018

Annwyl Will

Llythyr Archwilio Blynyddol – Cyngor Dinas Casnewydd a Grŵp Cyngor Dinas Casnewydd 2017-18

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol sy'n deillio o fy nghyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a fy nghyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Mae Cyngor Dinas Casnewydd a Grŵp Cyngor Dinas Casnewydd wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb Cyngor Dinas Casnewydd (y Cyngor) a Grŵp Cyngor Dinas Casnewydd (y Grŵp) yw:

- rhoi systemau rheoli mewnol ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodiadau a sicrhau bod ei asedau yn ddiogel;

- cynnal cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi Datganiad o Gyfrifon yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau, a'u hadolygu yn gyson.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor a'r Grŵp i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd eu defnydd o adnoddau; a
- chyflwyno tystysgrif yn cadarnhau fy mod i wedi cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r cod hwn wedi'i seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol. Ar 25 Medi 2018, cyflwynais farn archwilio ddiamed ar y datganiadau cyfrifyddu yn cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor a'r Grŵp. Mae fy adroddiad wedi'i gynnwys yn y Datganiad o Gyfrifon. Adroddwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o'r cyfrifon i aelodau'r Pwyllgor Archwilio yn fy adroddiad ar yr Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar 20 Medi 2018. Cyflwynwyd adroddiad pellach yn amlinellu argymhellion sy'n deillio o'r archwiliad i'r Pwyllgor Archwilio ar 22 Tachwedd 2018.

Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor a'r Grŵp drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau ond mae'r Cyngor yn parhau i wynebu heriau ariannol sylweddol

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor a'r Grŵp i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon, yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Gwnaeth yr Archwilydd Cyffredinol ddwyn sylw at feysydd lle nad yw effeithiolrwydd y trefniadau hyn wedi amlygu'i hun hyd yma neu feysydd y gellid eu gwella yn ei Adroddiad Gwella Blynyddol¹.

Cyllid cyni sy'n parhau i fod yr her fwyaf sylweddol i'r holl gyrff llywodraeth leol yng Nghymru ac mae'r pwysau ariannol hyn yn debygol o barhau yn y tymor canolig. Bydd y setliad cyllid llywodraeth leol dros dro diweddar a gyhoeddwyd ym mis Hydref yn gynydd o 0.2% i setliad y Cyngor yn 2019-20. Fodd bynnag, bydd pwysau gwasanaethau a demograffig yn parhau i effeithio ar gyllid y Cyngor. Yn ei ddiweddariad ariannol i'r Cabinet fis Medi 2018, nododd y Cyngor feysydd o straen ariannol sylweddol megis lleoliadau preswyl plant y tu allan i'w hardal gartref, darpariaeth anghenion addysgol

[¹Mae Adroddiad Gwella Blynyddol y Cyngor ar gael ar wefan Swyddfa Archwilio Cymru](#)

arbennig a gofal yn y gymuned i oedolion. Mae'r cronfeydd sydd gan ysgolion y Cyngor hefyd wedi lleihau o £5.8 miliwn yn 2015-16 i £3.9 miliwn yn 2017-18.

Yn 2017-18, pennodd y Cyngor gyllideb gytbwys gyda gwariant yn ystod y flwyddyn o £405.2 miliwn. Cyflawnodd y Cyngor sefyllfa gytbwys ar ddiwedd y flwyddyn, gan gynnal Cronfa wrth gefn y Cyngor o £6.5 miliwn ynghyd â chronfeydd wedi'u neilltuo yn lleihau o £88.9 miliwn i £87.5 miliwn. Mae'r Cyngor yn rhagweld balans ariannol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2018-19 yn seiliedig ar gyflawni targedau arbedion y cynlluniwyd ar eu cyfer a rheoli pwysau ariannol.

Mae Cynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor yn nodi cyfanswm diffyg ariannol o £39.2 miliwn yn y cyfnod o 2018-19 i 2021-22, gan dybio gostyngiad o 1% yn setliad Llywodraeth Cymru bob blwyddyn o 2019-20 ymlaen. Gan mai ond £11.1 miliwn o gynlluniau arbedion sydd wedi'u nodi yn y cyfnod hwnnw, bydd angen i'r Cyngor ymdrin â'r diffyg ariannol o £28.1 miliwn sy'n weddill.

Fel y mae, yn y tymor canolig mae'r Cyngor yn bwriadu cynnal balans ei Gronfa wrth gefn heb ei neilltuo. Oherwydd y pwysau ariannol parhaus a'r diffyg ariannol a nodir yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig bydd angen i'r Cyngor fonitro ei sefyllfa ariannol ac unrhyw effaith bosibl ar y gronfa yn ofalus.

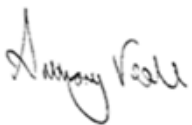
Cyflwynais dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon wedi'i gwblhau ar 25 Medi 2018

Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2017-18 neu systemau ariannol allweddol

Bydd adroddiad manylach ar fy ngwaith ardystio grantiau yn dilyn yn 2019 pan fydd rhaglen ardystio eleni wedi'i chwblhau.

Disgwylir ar hyn o bryd y bydd y ffi archwilio ariannol ar gyfer 2017-18 yn unol â'r ffi y cytunwyd arni ac a nodir yn y Cynllun Archwilio Blynnyddol.

Yn gywir

**Anthony Veale - Cyfarwyddwr Ymgysylltu
Ar gyfer ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru**

cc. **Y Cynghorydd Debra Wilcox – Arweinydd
Meirion Rushworth – Pennaeth Cyllid/Swyddog Adran 151**

Atodiad 3

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2018	<u>Caffael Capasiti Trin Gwastraff Gweddilliol a Gwastraff Bwyd</u>	<p>A1 Mae'r rhagamcanion ar gyfer y tri phrosiect gwastraff gweddilliol yn y Rhaglen yn tybio y bydd cyfanswm y gwastraff gweddilliol yn cynyddu hyd ddiwedd y contractau, ar draws y 14 o gynghorau sy'n cymryd rhan. Os yw'r rhagamcanion hyn yn gywir, byddai angen i rywbeth mawr ddigwydd ar ôl 2040 er mwyn cyrraedd sefyllfa dim gwastraff ar draws yr ardaloedd cyngor hyn erbyn 2050. Os nad yw'r rhagamcanion yn gywir, ceir risg y bydd cynghorau'n talu am gapasiti na fydd ei angen arnynt. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wrth adolygu strategaeth Tuag at Ddyfodol Diwastraff, ystyried sut mae ei huchelgais o sicrhau na cheir unrhyw wastraff gweddilliol erbyn 2050 yn gyson â'r rhagamcanion cyfredol ar gyfer trin gwastraff gweddilliol; a • gweithio gyda chynghorau i ystyried effaith newidiadau mewn rhagamcanion ar gost debygol prosiectau gwastraff gweddilliol, ac unrhyw gamau lliniarol y mae angen eu cymryd i reoli'r costau hyn.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A2 Hyd yma, mae cymorth rhaglen Llywodraeth Cymru wedi canolbwyntio'n bennaf ar ddatblygu a chaffael prosiectau. Gan fod y rhan fwyaf o'r prosiectau bellach yn weithredol, mae'r sylw wedi troi tuag at reoli contractau. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru barhau i oruchwylio prosiectau yn ystod y cam gweithredol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adeiladu ar ei model presennol, lle mae'n darparu unigolion profiadol i gynorthwyo i ddatblygu a chaffael prosiectau, a gwneud yn siŵr bod mewnbwn ar gael er mwyn cynorthwyo i reoli contractau os oes angen; • nodi ei disgwyliadau gan gynghorau o ran rheoli contractau; • sicrhau bod partneriaethau'n ailystyried eu rhagamcanion gwastraff a'r risgiau cysylltiedig bob hyn a hyn, er enghraifft er mwyn adlewyrchu amcanestyniadau cyfredol o'r boblogaeth neu ragolygon economaidd; a • chael gwybodaeth reoli sylfaenol gan bartneriaethau ynghylch ffioedd clwyd a daladwy, faint o wastraff a anfonwyd i'r cyfleusterau ac ansawdd gwasanaeth y contractwr.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<u>Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig</u>	<p>A1 O ganlyniad i newidiadau economaidd-gymdeithasol, seilwaith gwan a newidiadau yn y ffordd o ddarparu gwasanaethau a chyfleusterau allweddol, mae cymunedau yng Nghymru wledig wedi dod yn elfen weddilliol. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn cefnogi cyrff cyhoeddus i weithredu dull mwy integredig o ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adfywio rhaglenni grant gwledig er mwyn creu strwythurau ariannol cynaliadwy, gyda dyraniadau aml-flwyddyn; a • chynorthwyo pobl a busnesau i fanteisio i'r eithaf ar gysylltedd digidol trwy raglenni cymorth busnes ac addysg oedolion mwy effeithiol, wedi eu targedu. <p>A2 Mae rôl Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn esblygu ond mae yna gyfleoedd i fynegi cydweledigaeth gliriach a mwy uchelgeisiol ar gyfer Cymru wledig (gweler paragraffau 2.2 i 2.9 a 2.28 i 2.31). Argymhellwn fod gwasanaethau cyhoeddus sy'n bartneriaid i'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn ymateb yn fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwyneb trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asesu cryfderau a gwendidau eu cymunedau gwledig gwahanol gan ddefnyddio Offeryn Prawfesur Gwledig Llywodraeth Cymru ac adnabod y camau lleol a strategol y mae arnynt angen eu cymryd i gefnogi cynaliadwyedd cymunedol a chytuno arnynt; a • sicrhau bod y Cynllun Llesiant Lleol yn cyflwyno gweledigaeth sy'n fwy gobeithiol ac uchelgeisiol ar gyfer 'lle' gyda chydflaenoriaethau a gydgyhyrchwyd gan bartneriaid, ar y cyd â dinasgyddion, i roi sylw i heriau y cytunwyd arnynt.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau cyhoeddus angen meddwl yn wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn darparu ymateb sy'n fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwynebu trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod gan gomisiynwyr gwasanaethau ddata ar gostau a gwybodaeth ansoddol ar y dewis llawn o opsiynau sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau; a • defnyddio barn dinasyddion am ba mor fforddiadwy, hygyrch, digonol, derbyniol ac 'ar gael' y mae gwasanaethau'r cyngor i deilwra sut i ddarparu ac integreiddio gwasanaethau.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A4 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau angen gwneud pethau'n wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn gwneud mwy i ddatblygu cydnerthedd cymunedol a hunangymorth trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • weithio gyda chyrrff perthnasol fel Canolfan Cydweithredol Cymru i gefnogi menter gymdeithasol a modelau busnes mwy cydweithredol; • darparu allgymorth cymunedol wedi'i deilwra ar gyfer y rheini sy'n wynebu rhwystrau niferus sy'n eu hatal rhag defnyddio gwasanaethau cyhoeddus a chael gwaith; • gwella ac adnabod rôl cynghorau tref a chymuned trwy fanteisio ar eu gwybodaeth leol a'u cefnogi i wneud mwy; • annog ymagwedd fwy integredig at ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy sefydlu hybiau cymunedol sy'n rhychwantu gwasanaethau cyhoeddus, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal; • galluogi gweithredu lleol trwy gefnogi trosglwyddiad asedau cymunedol ac adnabod yr asedau hynny y byddai'n addas eu trosglwyddo, a sicrhau bod y systemau cywir ar waith i wneud i bethau ddigwydd; a • gwella arweiniad yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb, hyfforddiant a choetsio ac annog unigolion i wirfoddoli.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru: Ailgylchu Trefol</u></p>	<p>A1 O waith meincnodi, gwelwyd bod yr amrywiaeth yng nghost rhai gwasanaethau rheoli gwastraff yn destun syndod (paragraffau 1.31-1.39). Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau i gael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd yr amrywio mewn gwariant ar wasanaethau rheoli gwastraff sydd i bob pwrpas yr un peth, a sicrhau y rhoddir cyfrif am gostau rheoli gwastraff mewn modd cyson.</p> <p>A2 Mae Llywodraeth Cymru o'r farn fod ei Glasbrint Casgliadau, o'i weithredu'n optimaidd, yn cynnig y dull mwyaf cost-ffeithiol yn gyffredinol o gasglu adnoddau ailgylchadwy, ond yn bwriadu gwneud gwaith dadansoddi pellach (paragraffau 1.40-1.51). Wrth ddadansoddi ymhellach er mwyn cael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd y gwahaniaethau yn y costau a adroddwyd gan gynghorau, a'r effaith ar gostau lle mabwysiadwyd y Glasbrint Casgliadau gan y cynghorau, argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • archwilio sut y gallai'r gost o gasglu deunyddiau ailgylchadwy sych effeithio ar gyfanswm y gost o ddarparu gwasanaethau rheoli gwastraff ar garreg y drws i aelwydydd; a • chymharu'r costau gwirioneddol â'r costau a fodelwyd yn flaenorol yn rhan o'r adolygiad a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru o'r Glasbrint Casgliadau, yn achos cynghorau sydd bellach yn gweithredu'r Glasbrint Casgliadau.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Yn lle'r targedau ailgylchu cyfredol sy'n seiliedig ar bwysau, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i ystyried opsiynau amgen a all ddangos yn well sut y mae'n cyrraedd y nod o ran ei hól troed ecolegol a lleihau allyriadau carbon (paragraffau 2.38-2.45). Argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno mesurau perfformiad i ddisodli neu ategu'r targed cyfredol i ailgylchu, compostio ac ailddefnyddio gwastraff. Pwrpas y mesurau hynny fyddai canolbwyntio o'r newydd wrth ailgylchu ar yr adnoddau gwastraff sy'n cael yr effaith fwyaf o ran lleihau carbon ac/neu sydd yn brin. Rydym yn cydnabod y gallai fod angen i Lywodraeth Cymru ystyried fforddiadwyedd casglu data ar gyfer unrhyw ddull arall o fesur.</p> <p>A4 Wrth ailwampio Tuag at Ddyfodol Diwastraff, mae angen i Lywodraeth Cymru ddangos bod y manteision cynaliadwyedd ehangach a geisir drwy ailgylchu trefol yn cynnig gwerth, ac na ellir defnyddio dulliau eraill rhwyddach a rhatach i'w sicrhau, gan gynnwys ymyraethau rheoli gwastraff eraill, ond heb gyfyngu i hynny o reidrwydd (paragraffau 2.52-2.53). Yn y strategaeth gwastraff ddiwygiedig, dylai Llywodraeth Cymru ddangos ei bod hi nid yn unig yn bosibl i ailgylchu cyfran fwy o wastraff trefol, ond y bydd gwneud hynny'n sicrhau'r cyfraniad mwyaf posibl ganddi tuag at gyflawni amcanion datblygu cynaliadwy.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Darparu Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig: Trosglwyddo Asedau Cymunedol</u></p>	<p>A1 Mae angen i awdurdodau lleol wneud mwy i sicrhau bod y broses o Drosglwyddo Asedau Cymunedol yn symlach ac yn fwy deniadol, helpu i feithrin gallu Cyngorau Cymuned a Thref, rhoi rhagor o arweiniad iddynt o ran sicrhau cyllid, a gofalu eu bod yn cefnogi modelau datblygu cymunedol eraill, er enghraifft mentrau cymdeithasol sy'n cefnogi gwerth cymdeithasol a chyfranogiad dinasyddion. At hynny, rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn monitro ac yn cyhoeddi nifer yr achosion o Drosglwyddo Asedau Cymunedol ac yn mesur effaith gymdeithasol trosglwyddiadau o'r fath.</p> <p>A2 Mae gan awdurdodau lleol gyfle sylweddol i ddarparu gwell help a chymorth, a hynny mewn modd mwy amlwg, cyn, yn ystod, ac ar ôl y broses o drosglwyddo asedau cymunedol. Down i'r casgliad bod yna gryn le i wella'r gwaith cynllunio busnes a pharatoi ar gyfer trosglwyddo asedau cymunedol, yn ogystal â'r ôl-ofal. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nodi rôl trosglwyddo asedau cymunedol wrth sefydlu canolfannau cymunedol, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cyngori ac atal; • gweithio gyda chynghorau tref a chymuned i feithrin eu gallu i ymgymryd â rhagor o gynlluniau Trosglwyddo Asedau Cymunedol; • nodi'r asedau sy'n addas i gael eu trosglwyddo, ac egluro'r hyn y mae angen i'r awdurdod ei wneud i'w galluogi i gael eu trosglwyddo; • sicrhau bod eu polisiau o ran Trosglwyddo Asedau Cymunedol yn cwmpasu'r canlynol yn ddigonol: ôl-ofal, cefnogaeth hirdymor, cymorth ôl-drosglwyddo, cyfeirio at fynediad at gyllid, a rhannu'r dysgu ynghylch yr hyn sy'n gweithio'n dda; a • cefnogi arweinyddiaeth yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb a hyfforddiant, ac annog unigolion i wirfoddoli.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Rhagfyr 2018	<p><u>Aeddfedrwydd llywodraeth leol o ran y defnydd o ddata</u></p>	<p>A1 Mae Rhan 1 o'r adroddiad yn amlygu pwysigrwydd creu diwylliant data cryf ac arweinyddiaeth eglur i wneud gwell defnydd o ddata. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod ganddynt weledigaeth eglur sy'n trin data fel adnodd allweddol; • sefydlu safonau a chodau data corfforaethol y mae pob gwasanaeth yn eu defnyddio ar gyfer eu data craidd; • ymgymryd ag archwiliad i bennu'r data sy'n cael eu cadw gan wasanaethau ac i nodi unrhyw gofnodion a cheisiadau am wybodaeth ddyblyg; a • chreu cyfrif cwsmer integredig canolog fel porth i wasanaethau. <p>A2 Er ei bod yn bwysig bod awdurdodau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth diogelu data berthnasol, mae Rhan 2 o'r adroddiad yn nodi'r angen iddynt hefyd rannu data â phartneriaid er mwyn sicrhau bod dinasyddion yn cael gwasanaethau effeithlon ac effeithiol. Er nad yw hyn yn golygu bod y ddeupeth hyn yn annibynnol ar ei gilydd, mae ansicrwydd ynghylch cyfrifoldebau diogelu data yn golygu nad yw rhai swyddogion yn rhannu data, hyd yn oed lle bo cytundeb mewn bodolaeth i roi gwybodaeth i bartneriaid. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darparu hyfforddiant diweddarau i reolwyr gwasanaethau i sicrhau eu bod yn gwybod pryd y gallant rannu data ai peidio, a'r math o ddata y gallant eu rhannu; ac • adolygu a diweddarau protocolau rhannu data er mwyn sicrhau eu bod yn cefnogi gwasanaethau i gyflawni eu cyfrifoldebau rhannu data.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Yn Rhan 3 o'n hadroddiad, rydym yn dod i gasgliad bod adnoddau digonol a gallu digonol yn heriau parhaus. Fodd bynnag, heb uwchsgilio staff i wneud gwell defnydd o ddata, mae awdurdodau yn colli cyfleoedd i wella eu heffeithlonrwydd a'u heffeithiolrwydd. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dynodi staff sydd â rôl yn y broses o ddadansoddi a rheoli data i gael gwared ar ddyblygu, ac i ryddhau adnoddau i feithrin a datblygu'r gallu i ddefnyddio data; a • buddsoddi yn sgiliau dadansoddi, cloddio a segmentu data y staff, a chefnogi eu datblygiad. <p>A4 Mae Rhan 4 o'n hadroddiad yn amlygu bod gan awdurdodau ragor i'w wneud mewn perthynas â chreu diwylliant gwneud penderfyniadau dan arweiniad data, ac o ran datgloi potensial y data y maent yn eu cadw. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gosod safonau adrodd ar ddata i sicrhau bod y safonau data gofynnol yn ategu'r broses o wneud penderfyniadau; a • sicrhau bod mwy o ddata agored ar gael.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mawrth 2019	<p><u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru – Atal Gwastraff</u></p>	<p>A1 Cynyddu'r pwyslais ar atal gwastraff er mwyn adlewyrchu amcanion cyffredinol Tuag at Ddyfodol Diwastraff</p> <p>Awgryma'r data sydd ar gael ar faint o wastraff a gynhyrchir bod cynnydd cymysg o ran cyflawni targedau atal gwastraff Llywodraeth Cymru. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gwneud y canlynol:</p> <p>a) ailedrych ar y flaenoriaeth berthnasol y mae'n ei rhoi i ailgylchu ac atal gwastraff fel rhan o'i hadolygiad o Tuag at Ddyfodol Diwastraff;</p> <p>b) gosod y disgwyliadau ar wahanol sefydliadau a sectorau ar gyfer atal gwastraff yn eglur; ac</p> <p>c) ailedrych ar ei thargedau atal gwastraff cyffredinol a'r ffordd y mae wedi mynd ati i'w monitro, gan ystyried y cynnydd hyd yn hyn, enghreifftiau o wledydd eraill ac yng nghyd-destun yr amcanestyniadau cyfredol am wastraff a fydd yn cael ei gynhyrchu hyd at 2050.</p> <p>A2 Gwella data ar wastraff masnachol, diwydiannol, adeiladu a dymchwel</p> <p>Mae Llywodraeth Cymru yn bartner mewn gwaith cychwynnol i asesu dichonoldeb datblygu datrysiad digidol newydd i olrhain yr holl wastraff. Os na fydd yr opsiwn dewisol hwn yn llwyddo, argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i archwilio costau a buddion opsiynau eraill i wella'r data ar wastraff nad yw'n drefol yng Nghymru, gan gynnwys pwerau ychwanegol i ofyn am ddata gwastraff gan fusnesau.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A3 Gwella cyfrifoldeb cynhyrchwyr a defnyddio ysgogiadau mwy cyfreithiol, ariannol a chyllidol</p> <p>Mae gan Lywodraeth Cymru gyfleoedd i ddylanwadu ar atal gwastraff drwy ddeddfwriaeth a chymelliadau ariannol. Gall hefyd ddylanwadu ar newidiadau ar lefel y DU, lle nad yw materion cyllidol wedi eu datganoli. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn ystyried a oes angen darpariaethau i ehangu cyfrifoldebau cynhyrchwyr ac oes angen defnyddio pwerau ariannol fel amodau grant, mesurau cyllidol a thaliadau a chymelliadau cwsmeriaid i hyrwyddo a blaenoriaethu'r gwaith o atal gwastraff.</p>
Mehfin 2019	<p><u>Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru</u></p>	<p>A1 Mae Rhan 1 o'r adroddiad yn nodi cymhlethdodau'r system gynllunio gan ddangos faint o her ydyw i awdurdodau cynllunio lleol ymgysylltu'n effeithiol â rhanddeiliaid a'u cynnwys mewn dewisiadau a phenderfyniadau. Er mwyn gwella'r modd y mae rhanddeiliaid yn cael eu cynnwys a pherchnogaeth ar benderfyniadau rydym yn argymhell fel a ganlyn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod awdurdodau cynllunio lleol: <ul style="list-style-type: none"> – yn profi arferion ymgysylltu a chynnwys ar hyn o bryd ac yn ystyried yr ystod lawn o opsiynau eraill sydd ar gael i sicrhau bod gweithgareddau cynnwys yn addas ar gyfer y diben; – yn defnyddio 'Cynlluniau Lle' fel cyfrwng i ymgysylltu â chymunedau a dinasyddion a'u cynnwys mewn dewisiadau a phrosesau penderfynu ym maes cynllunio; ac – yn gwella tryloywder ac atebolrwydd trwy gynnal cyfarfodydd cynllunio ar amseroedd priodol, gan gylchdroi cyfarfodydd fel eu bod yn cael eu cynnal mewn ardaloedd y byddai datblygiadau arfaethedig yn digwydd ynddynt, gweddarlledu cyfarfodydd a darparu cyfleoedd i rhanddeiliaid annerch cyfarfodydd pwyllgorau. • bod Llywodraeth Cymru: <ul style="list-style-type: none"> – yn adolygu Gorchymyn Gweithdrefn Rheoli Datblygu 2012 ac yn diweddarau'r safonau ymgysylltu a chynnwys ar gyfer awdurdodau cynllunio lleol.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A2 Mae Rhan 2 o'r adroddiad yn amlygu bod awdurdodau cynllunio lleol wedi profi gostyngiadau sylweddol mewn cyllid a'u bod yn ei chael yn anodd cyflawni eu cyfrifoldebau statudol. I wella cydnerthedd, rydym yn argymhell bod awdurdodau cynllunio lleol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn adolygu eu cyfundrefnau ffioedd rheoli datblygu i sicrhau bod y lefelau a bennir yn rhoi adlewyrchiad gwell o gost wirioneddol darparu'r gwasanaethau hyn ac yn gwneud y gwasanaeth yn hunangyllidol; ac • yn gwella capasiti trwy weithio'n rhanbarthol i: <ul style="list-style-type: none"> – integreiddio gwasanaethau er mwyn mynd i'r afael â bylchau mewn arbenigedd; – datblygu canllawiau cynllunio atodol ar y cyd; a – datblygu cynlluniau datblygu lleol yn y dyfodol ar sail ranbarthol ac mewn partneriaeth ag awdurdodau cynllunio lleol eraill. <p>A3 Mae Rhan 2 o'r adroddiad yn amlygu nad yw cost gwasanaethau rheoli datblygu'n cael ei hadlewyrchu yn y taliadau a godir am y gwasanaethau hyn a bod cynnydd i ddatblygu ymatebion rhanbarthol i gryfhau cydnerthedd wedi bod yn araf. Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn adolygu ffioedd rheoli datblygu i sicrhau bod y lefelau a bennir yn rhoi adlewyrchiad gwell o gost wirioneddol darparu'r gwasanaethau hyn; ac • yn ystyried sut i ddefnyddio'r pwerau yn y Ddeddf Cynllunio (Cymru) i gefnogi a gwella capasiti a chydnerthedd awdurdodau cynllunio lleol.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A4 Mae Rhan 3 o'r adroddiad yn crynhoi effeithiolrwydd ac effaith prosesau penderfynu awdurdodau cynllunio lleol a pha mor dda y maent yn perfformio yn erbyn mesurau cenedlaethol. Rydym yn argymhell bod awdurdodau cynllunio lleol yn gwella effeithiolrwydd pwyllgorau cynllunio trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adolygu eu cynllun dirprwyo i sicrhau bod pwyllgorau cynllunio'n canolbwyntio ar y materion strategol pwysicaf sy'n berthnasol i'w hawdurdod; • diwygio templedi adroddiadau i sicrhau eu bod yn eglur a diamwys i helpu i roi arweiniad mewn prosesau penderfynu a lleihau lefel yr argymhellion gan swyddogion a gaiff eu gwrthdroi; a • gorfodi safonau ymddygiad awdurdodau cynllunio lleol ar gyfer cyfarfodydd. <p>A5 Mae Rhan 4 o'r adroddiad yn nodi rôl ganolog cynllunio i gyflawni uchelgeisiau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Rydym yn argymhell bod awdurdodau cynllunio lleol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn pennu gweledigaeth uchelgeisiol eglur sy'n dangos sut y mae cynllunio'n cyfrannu at wella llesiant; • yn darparu hyfforddiant a chymorth llesant rheolaidd a phriodol ar gyfer aelodau'r pwyllgor cynllunio i helpu i gyflawni eu cyfrifoldebau ehangach; • yn pennu mesurau priodol ar gyfer y modd y maent yn gweinyddu'r system gynllunio ac effaith eu penderfyniadau cynllunio ar lesiant; ac • yn cyhoeddi'r mesurau perfformiad hyn yn flynyddol i ffurfio barn ynglŷn ag effaith awdurdodau cynllunio ar lesiant.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru